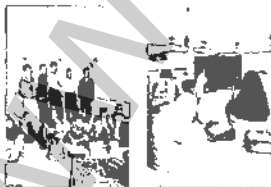
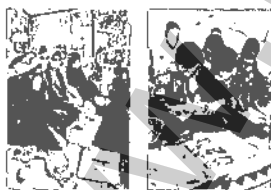

راهنمای آموزش در

کلاس‌های درس چند پایه

محرم آقا زاده
رخساره فضلی

آقازاده، محرم، ۱۳۴۷
 راهنمای آموزش در کلاس‌های درس چند پایه / تألیف محرم آقازاده، رخساره فضلی. --
 تهران: آییژ، ۱۳۸۴.
 ۱۷۶ص.
 ISBN: 964-8397-49-x
 فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

۱. تدریس چند پایه. ۲. آموزش ابتدایی. الف. فضلی، رخساره. ب. عنوان.
 ۳۷۱/۲۵ LB ۱۰۴۹ / ۴۴۱۷
 کتابخانه ملی ایران
 ۸۴-۱۰۸۰۴ م

کتاب	راهنمای آموزش در کلاس‌های درس چندپایه
تألیف	محرم آقازاده-رخساره فضلی
ناشر	آییژ
قطع	وزیری
نوبت	اول
تاریخ	تابستان ۱۳۸۴
تیراژ	۱۵۰۰ نسخه
صفحات	۱۹۲
شابک	۹۶۴-۸۳۹۷-۴۹-X

آییژ

میراکثر پخش

کتابیران. خیابان لبافی‌نژاد غربی، بعد از چهارراه کارگر، جنب فروشگاه سیلات، پلاک ۲۳۷

تلفن: ۶۴۲۳۴۱۶-۶۹۲۶۶۸۷

نوپردازان. خیابان لبافی‌نژاد، بین اردیبهشت و فروردین، پلاک ۲۰۶،

تلفن: ۶۴۱۱۱۷۳-۶۴۹۴۴۰۹

مقدمه

برپایه آمارهای نظام آموزش و پرورش ایران حدود یک میلیون دانش آموز در کلاس های درس چندپایه به تحصیل می پردازند. این مقدار از دانش آموزان را بیش از هزار چهل معلم در حدود چهل و هشت هزار کلاس درس تربیت می کنند. دانش آموزان کلاس های درس چندپایه را دانش آموزان روستایی یا دانش آموزان حومه شهرهای کوچک و دورافتاده تشکیل می دهند. آموزگاران کلاس های درس چندپایه نیز بیشتر از مناطق روستایی برخاسته اند، آنان عمدتاً دارای مدارک تحصیلی دیپلم متوسطه و در مواردی هم زیر دیپلم متوسطه هستند. آموزگاران یا معلمان کلاس های درس چندپایه کمترین آموزش ها را دیده اند و از آموزش های پایه معلمی بی بهره اند. در کنار این، در ساختار نظام آموزش و پرورش نیز برنامه ریزی خاصی برای توجه به کلاس های درس چندپایه صورت نگرفته است؛ می توان گفت آنچه از بررسی ساختار نظام آموزشی برمی آید گویی وجود کلاس های درس چندپایه به فراموشی سپرده شده است.

نگاه های مختلفی به کلاس های درس چندپایه وجود دارد. برخی این کلاس ها را جزو معضلات نظام آموزشی می دانند که باید از میان برداشته شود. و بعضی دیگر، وجود این کلاس ها را به مثابه فرصتی برای یک عمل آموزش و پرورش بهینه به شمار می آورند. بررسی ادبیات کلاس های درس چندپایه، در دهه اخیر (یعنی از ۱۳۷۳ تا ۱۳۸۳/۱۹۹۵ تا ۲۰۰۵) نشان می دهد در نظام های آموزشی پیشرفته (نظیر ایالات متحده و کانادا و...) کلاس های درس چندپایه به صورت عمدی ایجاد می شوند. به دیگر سخن، در کشورهای پیشرفته با وجود امکان دسترسی به آموزش و تسهیلات برای برگزاری کلاس های درس تک پایه، در دوره ابتدایی نگاه ها به سمت ایجاد کلاس های درس چندپایه معطوف است.

تحقیقات انجام شده، نشان می دهد که میان دانش آموزان کلاس های درس چندپایه و دانش آموزان کلاس های درس تک پایه از حیث توانایی شناختی تفاوت معناداری وجود ندارد. افزون بر این، دانش آموزان کلاس های درس چندپایه نسبت به دانش آموزان کلاس های تک پایه از نظر رشد اجتماعی، سازگاری محیطی، بیان عواطف، روحیه همکاری، بهداشت روانی، پختگی رفتاری و... به دانش آموزان کلاس های درس تک پایه برتری نشان می دهند. نتایج پژوهش های زیادی برتری و لزوم کلاس های درس چندپایه را مورد تأکید قرار داده اند.

با این همه، تدریس در کلاس های درس چندپایه و دانش آموزی در این کلاس ها، تجارب فراوانی را به بار می آورد. تجارب برآمده از کلاس های درس چندپایه برای معلمان، افزایش توانایی حرفه ای و

دلبستگی به دانش‌آموزان است. یکی از معلمان کلاس چندپایه می‌گفت: "معلم کلاس چندپایه، سرپرست خانواده پرفرزندگی است که باید برای همه آنان به صورت متفاوت برنامه‌ریزی کند و به نسبت مساوی محبت خود را به هر کدام از بچه‌ها نشان دهد." و یکی از دانش‌آموزان کلاس‌های درس چندپایه-اکنون خود معلمی است و صاحب تجربه در کار آموزش و پرورش - بر این باور است که، کلاس درس چندپایه، "کلاس زندگی" است.

مؤلفان کتاب حاضر، بر پایه‌اندوخته‌های نظری و عملی خود درباره کلاس‌های درس چندپایه و با توجه به اشتیاق به این "گونه" از آموزش و پرورش از مدت‌ها پیش سودای انجام خدمتی را برای معلمان و دانش‌آموزان کلاس‌های چندپایه داشته‌اند. توفیق هم‌آمیزی فکری و عاطفی برای مؤلفان، فرصت سرعت بخشیدن به تألیف را اعطا کرد و روند تألیف با رویکرد مناسبی شکل گرفت. در کتاب حاضر، تلاش شده است، راهکارهای عملی برای معلمان تدارک دیده شود. در عین حال، از راهکارهای نظری هم غفلت نشده است.

فصل اول کتاب، مروری است به آموزش چندپایه، وجود این نوع آموزش را از بعد آماری و از حیث ضرورت مورد بررسی قرار می‌دهد. شیوه‌های یادگیری دانش‌آموزان در کلاس‌های درس چندپایه، محتوایی است که در فصل دوم عرضه شده است. فصل دوم به ارائه راهکارهای عملی و نظری برای تدریس هم می‌پردازد. در فصل سوم، الگوی عملی آموزش در کلاس‌های درس چندپایه عرضه شده است؛ در این فصل راهکارهای دستیابی به تدریس موفق در کلاس درس چندپایه عرضه می‌گردد. فصل چهارم، نیاز به کاربرد رویکردها یا روشهای مختلف را توجیه می‌کند و به معرفی چندین فن می‌پردازد. در فصل پنجم، راهبردهایی برای آموزش خواندن، یادگیری ریاضیات، نگارش، برقراری ارتباط، فراگیری، انتقال یادگیری و آموزش اثربخش که از مسایل عمده آموزش در کلاس‌های درس چندپایه و تک‌پایه به شمار می‌آیند، عرضه شده است. روش‌های تدریس مناسب برای کلاس‌های درس چندپایه، محتوای فصل ششم را تشکیل می‌دهد. در این فصل، ماهیت و چگونگی کاربرد روش‌های تدریس بیان شده است.

مدیریت کلاس درس در آموزش و پرورش کلاس‌های درس چندپایه حایز اهمیت زیادی است. از این رو، برای تأکید بیشتر فصل هفتم به موضوع مدیریت کلاس درس اختصاص دارد. به‌طور خاص در این فصل به تدوین قواعد و قوانین کلاسی تأکید می‌گردد و راهکارهایی برای توسعه حرفه‌ای به معلم ارائه می‌شود. مدیریت کلاس درس با سازماندهی آن ارتباط نزدیک دارد، بدین سبب، در فصل هفتم، و در قالب فصل هشت شیوه مدیریت و سازماندهی کلاس درس آمده است.

با توجه به وجود چندین پایه در یک کلاس درس، زمان‌بندی نحوه عرضه، تمرین و بازخورد اهمیت شایانی می‌یابد. معلم کلاس درس چندپایه باید به نحوی زمان‌بندی کند که بتواند همه دانش‌آموزان را

برای یادگیری هدایت کند. فصل نهم، به نحوه تنظیم جدول زمانی کلاس درس چندپایه می‌پردازد. افزون براین، در فصل نهم ساختار و نمونه‌ای از طرح درس برای کلاس درس چندپایه آمده است. در فصل دهم، ارتباط کلامی و غیرکلامی به بحث گذاشته شده است. این فصل به این سبب ارایه شده است، که نویسندگان همه تدریس را "ارتباط" می‌دانند. اگر معلم و دانش‌آموزان نتوانند با همدیگر به برقراری ارتباط بپردازند تدریس و یادگیری رخ نمی‌دهد. فصل یازدهم به بازی‌های کلاسی و بیرون‌کلاسی اختصاص داده شده است. این فصل عمدتاً، از کتاب "بازی‌های پرورشی در مدارس" که به همت اداره کل انتشارات تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش چاپ شده است، برداشته شده است. از این رو، از تهیه‌کنندگان کتاب یادشده نهایت سپاسگزاری را داریم. فصل دوازدهم، به موضوع پراهمیت سنجش و نگه داشت پرونده پیشرفت دانش‌آموزان می‌پردازد. در واقع، فصل دوازدهم، به تبیین یکی از بنیادی‌ترین وظایف معلم اختصاص یافته است.

تألیف کتاب "راهنمای آموزش در کلاس‌های درس چندپایه" امکان‌پذیر نبود مگر به یمن دلگرمی‌ها و مهرورزی‌ها. از همه کسانی که تألیف عشق آمیخته این کتاب را فراهم آوردند سپاسگزاریم. در این راه بیش از هر چیز و هر کس، مدیران خانواده‌هایمان هستیم که زمانی را که به آنان اختصاص داشت برای تألیف کتاب، بذل کردند. همه، بر این باوریم که بالندگی فرزندان ایرانمان در هر کجای این سرزمین گهرآفرین جان مایه حیات ماست.

م. آقازاده

ر. فضلی

۱۳۸۳

فهرست مطالب

فصل ۱. نگاهی به آموزش در کلاس‌های درس چندپایه	۱
سؤالی برای تفکر	۵
فصل ۲. شیوه یادگیری دانش‌آموزان	۷
دانش‌آموزان چگونه می‌آموزند؟	۸
۱. مشارکت فعال	۸
۲. مشارکت اجتماعی	۸
۳. فعالیتهای معنادار	۹
۴. ارتباط دادن اطلاعات جدید به پیش‌آموخته‌ها	۱۰
۵. راهبردی بودن	۱۱
۶. خودنظم‌جویی و فکور بودن	۱۲
۷. سازمандهی مجدد پیش‌دانسته	۱۳
۸. کمک به دانش‌آموزان برای انتقال یادگیری	۱۴
سؤالی برای تفکر	۱۵
فصل ۳. الگوی عملی آموزش	۱۷
محیط یادگیری	۱۸
اقتدار معلم	۱۸
تکلیف‌مداری	۱۸
انتظار مثبت	۱۹
مسئولیت‌پذیری و همیاری دانش‌آموز	۱۹
عاطفه مثبت	۱۹
ساختار نظام‌مند	۲۰
فعالیت‌های یادگیری	۲۰
تهیه چارچوب درس	۲۰
تنظیم ارتباطات بین معلم و دانش‌آموز	۲۱
مرحله اول	۲۱
مرحله دوم	۲۱
مراقبت از دانش‌آموزان برای دستیابی به یادگیری	۲۲
سؤالی برای تفکر	۲۳

۲۵	فصل ۴. رویکردها، راهبردها و فنون تدریس در کلاس درس چندپایه
۲۶	نیاز به کاربرد رویکردهای مختلف
۲۶	اشاره‌های کلیدی برای معلمان چندپایه
۲۷	راهبردهایی برای تدریس
۲۷	تدریس به کل دانش‌آموزان
۲۷	تدریس انفرادی
۲۸	تدریس گروهی
۲۸	گروه بندی دانش‌آموزان در کلاس درس
۲۹	فنون تدریس
۲۹	فن پرسشگری
۲۹	فن تعامل
۳۰	فن بحث
۳۱	فن تقویت
۳۱	فن خودآموزی
۳۱	سؤال‌هایی برای تفکر
۳۳	فصل ۵. راهبردهای یادگیری
۳۴	راهبردهای ویژه یادگیری خواندن
۳۶	راهبردهای ویژه یادگیری ریاضیات
۳۷	راهبردهای ویژه نگارش
۳۸	راهبردهای ویژه برقراری ارتباط موفق
۳۸	سؤال‌هایی برای تفکر
۳۹	فصل ۶. روش‌های تدریس مناسب برای کلاس‌های درس چندپایه
۴۰	روش تدریس بحث گروهی
۴۰	نگاهی به روش تدریس بحث گروهی
۴۱	گروه‌های بحث دارای رهبر و بدون رهبر
۴۱	نقش رهبر در گروه مباحثه
۴۲	مدیریت بحث گروهی
۴۳	عده افراد گروه
۴۳	طرز نشستن در جلسه بحث گروهی
۴۴	حل دشواری‌های پیش آمده
۴۴	۱- فردی که بیش از اندازه حرف می‌زند
۴۴	۲- کسی که کم حرف است و در بحث گروهی شرکت نمی‌کند
۴۴	۳- دو یا چند نفری که اهل مجادله‌اند
۴۴	ترغیب و کنترل جریان بحث
۴۵	حفظ جریان بحث

۴۵	ویژگی‌های بحث گروهی مطلوب
۴۵	انتخاب روش بحث گروهی مناسب
۴۶	الگوی ارتباطی مبتنی بر اهداف در روش تدریس بحث گروهی
۴۷	مراحل اجرای روش تدریس بحث گروهی
۴۸	منابع فارسی
۴۹	روش تدریس پرسش و پاسخ
۴۹	نگاهی به روش تدریس پرسش و پاسخ
۵۰	قالب‌بندی و نحوه پرسیدن سؤال‌ها
۵۰	۱- استفاده از ساده‌ترین کلمات
۵۰	۲- سؤال‌ها باید واضح و روشن باشد
۵۰	۳- سؤال باید معقول باشد
۵۰	۴- سؤال باید مربوط باشد
۵۱	۵- سؤال باید جواب برانگیزنده باشد
۵۱	انواع سؤال‌ها:
۵۱	سؤال‌های واگرا و همگرا
۵۲	شیوه استفاده از سؤال‌های واگرا
۵۲	برای دریافت پاسخ سؤال عجله نکنید
۵۳	زمان‌های انتظار برای دریافت پاسخ از دانش‌آموزان
۵۳	چراهایی برای پرسیدن سؤال در کلاس
۵۴	راهنماهای پرسیدن سؤال در کلاس
۵۵	سه مهارت پایه‌ای برای دریافت پاسخ‌های روشن از دانش‌آموزان
۵۵	۱- مهارت برانگیختن
۵۶	۲- مهارت دریافت پاسخ واضح از دانش‌آموز
۵۶	۳- مهارت تمرکز مجدد (تجدید تمرکز روی سؤال)
۵۷	پاسخگویی به سؤال‌های دانش‌آموزان
۵۸	مراحل اجرای روش تدریس پرسش و پاسخ
۵۸	مرحله نخست بیان و شرح هدف
۵۸	منابع فارسی
۵۹	منابع انگلیسی
۶۰	روش تدریس یورش فکری/بارش مغزی
۶۰	نگاهی به روش تدریس یورش فکری
۶۲	قوانین روش یورش فکری
۶۴	یافته‌های پژوهشی و روش تدریس یورش فکری
۶۴	خلاصه یافته‌های پژوهشی و روش تدریس یورش فکری
۶۴	مراحل اجرای روش تدریس مبتنی بر یورش فکری
۶۷	منابع فارسی
۶۷	منابع انگلیسی

۶۸	روش تدریس مبتنی بر بازی
۶۸	نگاهی به روش تدریس مبتنی بر بازی
۷۰	نظریه‌ها و دیدگاه‌هایی درباره بازی
۷۱	نظریه‌های کلاسیک
۷۱	نظریه‌های پویا (دینامیک)
۷۲	طرح بازی آموزشی
۷۲	نظارت بر بازی کودکان
۷۳	ارزشیابی بازی آموزشی
۷۳	باورهایی درباره بازی و ضرورت بهره‌گیری از آن
۷۴	چرا باید از بازی در آموزش استفاده کرد؟
۷۵	چه زمانی می‌توان از بازی استفاده کرد؟
۷۵	مراحل اجرای روش تدریس مبتنی بر بازی
۷۶	منابع فارسی
۷۶	منابع انگلیسی
۷۷	روش تدریس مبتنی بر همیاری
۷۷	نگاهی به روش تدریس مبتنی بر همیاری
۷۸	منطق استفاده از روش همیاری در یادگیری
۸۴	راہل‌های مشکلات احتمالی در اجرای روش تدریس همیاری
۸۵	مراحل اجرای روش تدریس مبتنی بر همیاری
۸۶	منابع فارسی
۸۶	منابع انگلیسی
۸۸	روش تدریس مبتنی بر ایفای نقش
۸۸	نگاهی به روش تدریس مبتنی بر ایفای نقش
۸۹	مفهوم نقش
۹۰	انتخاب یک موقعیت مسئله‌ای
۹۰	نظام رفتاری معلم
۹۱	منابع و شرایط اجرای روش تدریس ایفای نقش
۹۱	مراحل اجرای روش تدریس ایفای نقش
۹۲	منابع فارسی
۹۲	منابع انگلیسی
۹۴	روش تدریس مبتنی بر کاوشگری
۹۴	نگاهی به روش تدریس کاوشگری
۹۵	نظری به راهبرد تدریس به شیوه کاوشگری
۹۶	شیوه تعامل معلم و دانش‌آموز در کاوشگری
۹۶	تفکر و کاوشگری
۹۷	فرض‌هایی درباره کاوشگری
۹۸	مراحل اجرای روش تدریس کاوشگری

منابع فارسی.....	۹۹
منابع انگلیسی.....	۹۹
سؤلهایی برای تفکر و بحث.....	۱۰۰
فصل ۷. مدیریت کلاس درس	۱۰۱
تأکید در مدیریت کلاس درس.....	۱۰۲
مفاهیم عمده در مدیریت کلاس درس.....	۱۰۳
توان آموزشی.....	۱۰۳
تدوین و اجرای قواعد.....	۱۰۳
مدیریت مداخلات.....	۱۰۴
افزودن بر میزان رفتار پسندیده.....	۱۰۶
کاستن از سرزنش و تنبیه.....	۱۰۶
تدوین و اجرای قواعد.....	۱۰۷
طرز عمل و قواعد عمومی.....	۱۰۷
طرز عمل و قواعد مدیریتی.....	۱۰۸
طرز عمل و قواعد رفت و آمد دانش آموزان.....	۱۰۸
طرز عمل و قواعد مشارکت و صحبت در کلاس.....	۱۰۹
راهکارهای حفظ نظم در کلاس درس.....	۱۰۹
۱. تدوین استانداردها یا قواعد.....	۱۰۹
۲. جذاب و متنوع کردن درس.....	۱۰۹
۳. مفرح و لذت بخش کردن یادگیری.....	۱۱۰
۴. نشان دادن علاقه و احساس دوستی به دانش آموزان.....	۱۱۰
۵. تأکید بر روی نکات مثبت.....	۱۱۰
۶. توانمندسازی دانش آموزان برای یادگیری.....	۱۱۰
۷. پرهیز از تنبیه گروهی.....	۱۱۰
۸. پرهیز از به مسخره گرفتن و دست انداختن دانش آموزان.....	۱۱۰
۹. عدم استفاده از نمره برای تهدید.....	۱۱۱
۱۰. کسب آگاهی از پیش زمینه های دانش آموزان.....	۱۱۱
۱۱. استفاده از والدین برای کاستن از بدرفتاری.....	۱۱۱
۱۲. پرورش فنون تدریس و فنون ایجاد انضباط.....	۱۱۱
۱۳. عدم ارائه تکلیف درسی به عنوان عامل تنبیهی.....	۱۱۱
۱۴. کمک گرفتن از مدیر، پیش از آنکه رشته کنترل انضباط از دست برود.....	۱۱۱
راهکارهای نمره دادن.....	۱۱۲
چک لیست خودارزشیابی مدیریت کلاس درس.....	۱۱۲
راهنمای طرح ریزی برای بهبود شخصی.....	۱۱۲
پیشنهادهای عملی.....	۱۱۴
طرز عمل های خاص.....	۱۱۴

۱۱۴	عملکرد جاری و عملکرد مطلوب
۱۱۵	زمان‌بندی و اندازه‌گیری تغییر
۱۱۵	نتایج
۱۱۵	سؤال‌هایی برای تفکر
۱۱۷	فصل ۸. سازماندهی کلاس درس
۱۱۸	سازماندهی کلاس
۱۱۸	سازماندهی فیزیکی کلاس درس
۱۲۳	چیدمان نحوه نشستن دانش‌آموزان در کلاس درس
۱۲۳	چیدمان نشستن در کلاس به شیوه معمول
۱۲۴	چیدمان نشستن در کلاس به صورت U شکل
۱۲۷	سؤال‌هایی برای تفکر
۱۲۹	فصل ۹. تنظیم جدول زمانی در کلاس درس چندپایه و ساختار طرح درس
۱۳۱	نمونه‌ها
۱۳۲	نمونه‌ها
۱۳۲	ساختار طرح درس
۱۳۴	یک نمونه طرح درس برای کلاس درس چندپایه
۱۳۵	سؤال‌هایی برای تفکر
۱۳۷	فصل ۱۰. ارتباطات کلامی و غیرکلامی
۱۳۸	استفاده از گفتار آموزشی در عمل
۱۳۸	معنی دار کردن زبان
۱۳۸	انتخاب دقیق واژگان
۱۳۹	استفاده از زبان خاص برای هر یک از شرایط
۱۳۹	استفاده از زبان روشن
۱۳۹	استفاده از زبان شفاهی به جای زبان نوشتاری
۱۳۹	اطوارها و حرکتهای گیج‌کننده
۱۴۰	ارائه درس به صورت مؤثر
۱۴۱	قدرت صدا
۱۴۲	دانگ صدا
۱۴۲	کیفیت صدا
۱۴۳	زمان‌بندی صدا
۱۴۵	ارتباط غیرکلامی
۱۴۶	فاصله‌های بین افراد
۱۴۶	۱. فاصله دوستان (صمیمانه)
۱۴۷	۲. فاصله شخصی

۱۳۷	۳. فاصله اجتماعی
۱۴۷	۴. فاصله عمومی
۱۴۸	حالت تن (اندامی)
۱۴۸	بیانهای چهره‌ای و چشمی
۱۴۹	حرکتهای بدنی و ژست‌گیری
۱۵۱	ترتیب استفاده از زبان بدنی
۱۵۱	نتیجه‌گیری
۱۵۲	منبع
۱۵۲	سؤال‌هایی برای تفکر
۱۵۳	فصل ۱۱. بازیهای کلاسی و برون‌کلاسی
۱۵۴	امدادی بیشتر نویسی
۱۵۴	طریقه اجراء
۱۵۴	یادآوری
۱۵۵	زود جواب بده
۱۵۵	طریقه اجراء
۱۵۵	یادآوری
۱۵۶	طریقه اجراء
۱۵۶	بپا فراموش نکنی
۱۵۶	یادآوری
۱۵۷	به تو میگم به او بگو
۱۵۷	طریقه اجراء
۱۵۷	یادآوری
۱۵۸	بین و تو یکبار به خاطر بسیار
۱۵۸	طریقه اجراء
۱۵۹	یادآوری
۱۶۰	به من زود بگو روی میز چی بود
۱۶۰	طریقه اجراء
۱۶۰	یادآوری
۱۶۲	حدس بزن کی بود
۱۶۲	طریقه اجراء
۱۶۲	یادآوری
۱۶۳	امدادی رد کردن اشیاء
۱۶۳	طریقه اجراء
۱۶۴	کلاه گذاشتن، کلاه برداشتن (کلاه بازی)
۱۶۴	طریقه اجراء
۱۶۵	پرتاب به سبد

۱۶۵	طریقه اجراء
۱۶۵	انواع دیگر همین بازی
۱۶۵	یادآوری

۱۶۷	فصل ۱۲. سنجش و نگه‌داشت پرونده پیشرفت دانش‌آموزان
۱۶۸	هدف سنجش
۱۶۸	انواع سنجش
۱۶۸	سنجش تشخیصی
۱۶۸	سنجش تکوینی
۱۶۸	سنجش پایانی (نهایی)
۱۶۸	سنجش - یک فرآیند (جریان) مستمر
۱۶۹	قنون سنجش
۱۶۹	مشاهده
۱۶۹	انجام تکالیف فردی و گروهی
۱۶۹	آزمون چندگزینه‌ای
۱۷۰	آزمون جورکردنی
۱۷۰	آزمون تکمیل کردنی
۱۷۰	آزمون پرکردنی
۱۷۰	آزمون‌های شفاهی
۱۷۰	خودسنجی
۱۷۱	بیان فکر
۱۷۱	تامل
۱۷۱	کارنما
۱۷۲	سؤال‌هایی برای تفکر